

Komunikace mezi rodiči a dospívajícími

Jana Stodůlková

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana STODŮLKOVÁ**
Osobní číslo: **H08201**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Komunikace v rodině mezi rodiči a dospívajícími**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretických východisek, nastudování literárních pramenů a ostatních zdrojů
Příprava výzkumu, výběr a charakteristika výzkumného souboru
Provedení výzkumu
Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu
Přijetí závěrů z výzkumu
Doporučení pro praxi

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

LANGMEIER, J. Vývojová psychologie pro dětské lékaře. 1. Praha : Avicenum, 1983. 224 s.

MACEK, Petr. Adolescence : Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. 1. Praha : Portál, 1999. 208 s. ISBN 80-7178-348-X.

PRIMUSOVÁ, H; VAJNEROVÁ, I. Jak chovat pubertáka : Lehce cynická příručka pro rodiče dětí v obtížném věku. Praha : Ivo Železný, 2003. 117 s. ISBN 80-237-3824-0.

ŠPAÑHELOVÁ, I. Komunikace mezi rodičem a dítětem. Praha : Grada, 2009. 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4.

LACINOVÁ, Lenka; ŠKRDLÍKOVÁ, Petra . Dost dobří rodiče : aneb Drobné chyby ve výchově dovoleny. 1. Praha : Potrál, s.r.o., 2008. 160 s. ISBN 978-80-7367-442-7.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Ivana Marášková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

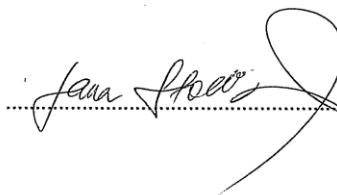
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně *Š. Šolom*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá komunikací v rodině. Vychází z pohledu dospívajících a srovnává náhled na komunikaci v rodině rodiče versus dospívající. V teoretické části vymezují využívané pojmy a nastiňují komunikaci v rodině v průběhu historie a je zde i srovnání s komunikací v současné společnosti. V praktické části se zabývám realizací dotazníkového šetření ke zjištění stavu a porovnání komunikace v rodině ze strany dospívajících.

Klíčová slova: adolescence, dospívající, komunikace, rodiče, vztahy

ABSTRACT

This bachelor's thesis is dealing with communication in family. It goes from the view of adolescents and compares the insight into family communication - parents versus adolescent. In the theoretical part there are defined usable terms and described the communication in family over the history where is also a comparison of communication in current society. In the practical part you can find a questionnaire which helps to find out a status and comparison of communication in family from the side of adolescents.

Keywords: adolescence, adolescents, communication, parents, relationships

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Mgr. Ivaně Maráškové za metodické vedení a udělování cenný rad při zpracování mé bakalářské práce. Také děkuji všem respondentům za jejich čas a ochotu při vyplňování dotazníků.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	11
2 DOSPĚLOST	14
3 SPECIFIKA VZTAHU DOSPÍVAJÍCÍCH A RODIČŮ	16
3.1 HISTORIE A SOUČASNOST V RODINĚ.....	16
3.2 RODIČE.....	17
3.3 EMANCIPACE OD RODINY	18
4 KOMUNIKACE V RODINĚ	19
II PRAKTICKÁ ČÁST	21
5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	22
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	22
VÝZKUMNÉ OTÁZKY	22
5.2 VÝZKUMNÉ METODY	22
5.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	24
5.4 DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE RESPONDENTŮ	24
5.5 PRŮBĚH VÝZKUMU	25
6 VYHODNOCENÍ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	26
6.1 VYHODNOCENÍ UZAVŘENÝCH OTÁZEK	26
6.2 VYHODNOCENÍ UZAVŘENÝCH OTÁZEK VE FORMĚ ŠKÁLY	33
6.3 VOLNÉ VYJÁDŘENÍ RESPONDENTŮ.....	36
7 ZÁVĚR VÝZKUMU	38
8 POROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMŮ – POHLED RODIČŮ VERSUS POHLED DOSPÍVAJÍCÍCH	39
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	47
SEZNAM OBRÁZKŮ	48
SEZNAM TABULEK	49
SEZNAM PŘÍLOH	50

ÚVOD

Motivací pro napsání bakalářské práce na téma Komunikace mezi rodiči a dospívajícími bylo to, že se nyní věkově nacházím mezi generací dospělých a dospívající mládeží. Obě dvě strany se na mě občas obracejí s žádostí o vysvětlení, co po nich ta druhá strana vlastně chce. Z mého pohledu je těžké přiklánět se k jedné nebo druhé generaci. Obě jsou hodně rozdílné, a přesto je mnohé spojuje. Další důvod pro volbu tohoto tématu jsou také vlastní zkušenosti s komunikací v rodině. V práci bych chtěla porovnat svůj osobní pohled, tak jak jsem komunikaci v rodině vnímala před lety já osobně a názor dnešních dospívajících na danou problematiku. Ačkoliv je toto téma často opakováno, myslím si, že je stále aktuálnější jej popisovat a prověřovat. Dle mého názoru je komunikace jedna z nejdůležitějších věcí, kterou se děti mohou od svých rodičů naučit, aby ji pak v celém svém životě mohly ve svůj prospěch využívat.

Za dalších dvacet třicet let budou pubescenti v té samé roli, jako jsou nyní jejich rodiče a proto by bylo vhodné, aby si již nyní tuto skutečnost začali uvědomovat. Budou mít přesně ty samé pocity jako jejich rodiče nyní a možná nebudou vědět, jak se svými dětmi komunikovat. Pokud ale budou mít dobrý základ komunikace, kterému se naučili ve své primární rodině, mohou jej přenášet dál a být v komunikaci v rodině do budoucna úspěšní.

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí. V části teoretické vysvětluji pomocí použití literatury pojmy, o které se opírám v praktické části. Je zde také zmíněna proměna rodiny na konci 20. století. V části praktické se věnuji výzkumu, který má za cíl popsat současný stav komunikace v rodině z pohledu dospívajících a také porovnat výsledek tohoto výzkumu s výsledkem výzkumu, který jsem provedla v loňském roce. Tento výzkum se týkal té samé problematiky z pohledu rodičů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

„Dospívání je určitý přechod a je známo, že je to přechod obtížný. Je to však věk sám o sobě cenný. Je to krásný úsek života.“ (Mullier, 1995, s.7)

Obdobím dospívání rozděluje Langmeier (2006) na dvě části. Období pubescence vymezuje od 11 do 15 let a období adolescence od 15 do 22 let věku. Obdobím adolescence (z lat. adolescere, dospívat, dorůstat) rozumíme období v životě lidského jedince mezi pubertou a ranou dospělostí. V českém jazyce se hojně využívají záměny jako dospívající, dorost či mládež, jinak také „teenagers“ nebo „Jugendalter“. Záleží na využití pro tu kterou disciplínu – lékařské vědy, sociologii, psychologii, pedagogiku. V této bakalářské práci využívám pojem „dospívající“ pro označení dospívající mládeže ve věku 15 až 20 let. Z biologického hlediska období dospívání začíná pohlavní zralostí jedince a je ukončena tělesným růstem. Biologické hledisko ale již není pro dospívání tak důležité, jako hlediska psychologická a sociologická. Dle biologie je jedinec považován za téměř dospělého a tak je k němu i přistupováno. Na rozdíl z psychologického hlediska dochází v průběhu dospívání k vyhrávání postojů a názorů jedince. Formuje se jeho osobnost a na rozdíl od pubertálního vzdoru a lability se osobnost sjednocuje. V sociologii se díváme na dospívání jako na etapu života, kdy se oddělujeme od primární rodiny, začleňujeme se do produktivního života a vymezujeme si vlastní společenské pozice. Erikson toto období popisuje také jako stadium identity. Toto stadium se dále dělí na stadium sociální identity, kdy se dospívající ztotožňuje se skupinou vrstevníků a nalézá vlastní místo mezi nimi v soutěži i solidaritě. Stadium osobní identity vede k osvojení relativně zralého pohledu na prostředí, v němž jedinec žije, i na vlastní osobu. (Erikson in Říčan, 2006)

Navzájem souběžně a závisle na sobě probíhají v období dospívání změny tělesné, psychické i sociální. Tyto se ovlivňují, ale nemusí být mezi nimi přímá úměra. Dospívání každého jedince ovlivňuje řada dalších faktorů. Pro jedince je významný výchovný postoj rodičů, učitelů a ostatních dospělých stejně tak jako ostatní ovlivňující faktory – sociální, kulturní a ekonomické. (Langmeier, 2006)

Townsend (2009) definuje dospívání jako „přechodnou fázi života, která spojuje dětství a dospělost“. Léta dospívání jsou plná emocí a výbušné nestálosti, protože se v tomto

období odehrává tolik změn. Období dospívání považuje za prospěšný a normální proces. Je to příprava na dospělost.

„Adolescent je na tom s časem skutečně špatně. Především ho musí spoustu prozahálet, hlavně – s prominutím – prokecat.“ (Říčan, 1990, s. 213) Tímto úvodem popisuje Říčan (1990) další charakteristický rys dospívajících. Dle něj není dospívající zvlášť společenský, potřebuje i hodně samoty, ale rozhovory s vrstevníky velmi potřebuje. V nich si nacvičuje konverzaci jako umění mluvit a poslouchat. Debaty na různá témata, často na téma „životní pravda“ trvají i celé hodiny a bývají bouřlivé. Během rozhovorů s vrstevníky se dospívající učí brát partnera v komunikaci vážně, ale také si z něj dělat inteligentní legraci.

Pohled na vývoj člověka z ontogenetického hlediska se v různých etapách historie měnil. Stejně tak se na vývoj nazírá jinak v moderní společnosti a jinak v jednoduše organizovaných společenstvích.

Již Aristoteles (in Macek 1999) navrhl periodizaci života člověka, která vycházela ze sedmiletých cyklů. Adolescenci by tak odpovídala třetí perioda (14-21 let). Byla chápána jako svébytné období života, ve kterém má člověk (muž) ukončit svůj tělesný a pohlavní vývoj, formovat svůj charakter, myšlení a rozum.

Oproti tomu ve středověku nebyl přikládán na dospívání ba ani dětství žádný větší důraz.

Dalším autorem, který zdůraznil potřebu přemostění období mezi dětstvím a dospělostí a který položil základ pro první hlubší úvahy o období dospívání jako svébytném období, byl

J. J. Rousseau v polovině 18. století. Vývoj člověka rozdělil do pěti stádií, přičemž dospívání datuje mezi 15. a 20. rokem, což je doba emocionálního dozrávání a přesunu od sobeckosti k zájmu o druhé (Rousseau in Macek, 1999).

Langmeier (1983) uvádí, že v jednoduše organizovaných společenstvích neexistuje samostatné období dospívání, kterému by byl připisován zvláštní význam tím, že se jedincům dostává jiných práv a povinností než dětem nebo na druhé straně dospělým. Popisuje přechod z dětství do dospělosti jako rychlý přerod většinou doprovázen okamžikem iniciačního rituálu, kdy mladý člověk má dokázat svou odvahu a odolnost a následně přijmout status dospělého jako rovnoprávného člena společenství.

Dospívající svou odlišnost od dospělých i od dětí ještě často prohlubují vytvářením si zvláštních znaků, specifickou subkulturou, odlišných vyjadřováním, oblečením a úpravou

zevnějšku. Toto období bývá přechodné a snaha po odlišnosti se s přechodem do dospělosti snižuje. Dospívání je pro mladého člověka velmi náročné. Musí se přizpůsobovat světu dospělých, jsou na něj kladeny daleko vyšší nároky než dříve, a zároveň se musí vypořádat se změnami jak svého těla, tak i se svou psychikou. U každého jedince probíhají psychosomatické změny jinak a každý si je uvědomuje na jiné úrovni. Pro rodiče a vychovatele je proto důležité uvědomit si, že při cestě k postupnému optimálnímu zařazení do společnosti a do světa práce, je třeba jedinci ponechat plný prostor pro rozvoj jeho schopností, dovedností a zájmů. (Langmeier, 2006)

2 DOSPĚLOST

Dospělost je charakterizována jako stav jedince, kdy by měl být v nejlepší fyzické i psychické kondici a měl by být plnohodnotným člověkem a přinášet prospěch společnosti. Dospělý člověk by se měl umět o sebe postarat v materiální oblasti a v oblasti sociální a citové by měl být schopen navazovat důstojné partnerské vztahy.

V České republice je jedinec dospělý dosažením 18 let věku, z psychosociálního hlediska Langmeier (2006) však dospělost rozděluje zhruba takto:

- mladá dospělost – 20 – 30 let
- střední dospělost – 30 – 45 let
- pozdní dospělost – 45 – 60 (65) let

Vágnerová (2007) uvádí poněkud odlišné rozdělení dospělosti:

- mladá dospělost – 20 – 40 let
- střední dospělost – 40 – 50 let
- pozdní dospělost – 50 – 60 let

Osobně se více přikláním k rozdělení dle Langmeiera. Ukončení období mladé dospělosti až ve 40 letech (i když mám na vědomí, že rozdělení je orientační) je dle mého názoru příliš pozdě. Připouštím, že v posledních desetiletích se prodlužuje jak fáze dospívání, tak i mladé dospělosti, ale „čtyřicátníka“ bych radila spíše mezi již vyhraněné a vyzrálé jedince. Vždyť i z fyziologického hlediska tento jedinec už reálně může zastávat roli prarodiče.

Langmeier (2006) uvádí, že na rozdíl od dětství a dospívání, kdy zlomové okamžiky jsou dány především biologickými změnami – např. první slůvko, počátek chůze či pubertální tělesné změny, v dospělosti jsou to hlavně sociálně významné životní události (jako je odchod z domova, manželství, narození dětí). Lidé se tedy dále psychicky vyvíjejí v závislosti na těchto událostech a vzhledem k tomu, že u každého jedince přicházejí v jiném věku, nelze přesněji určit mezníky mezi jednotlivými fázemi dospělosti.

Mezi znaky určující mladou dospělost patří například rozpor mezi potřebou svobody a nezávislosti a mezi dozráváním osobnosti a změnou životních rolí. Začátkem mladé dospělosti opouští jedinec svou primární rodinu a zakládá nový partnerský vztah, který

se liší od vztahů během období dospívání. Nové vztahy vznikající v mladém dospělosti směřují již k založení nové rodiny a k novým rodičovským rolím. V tomto období získávají mladí dospělí nové zkušenosti a mohou porovnávat se zkušenostmi svých rodičů. Mění se jim systém hodnot, přijímají pocit zodpovědnosti za sebe i ostatní.

Během střední dospělosti můžeme z biologického hlediska pozorovat první známky stárnutí organismu, naopak z psychologického hlediska je jedinec na vrcholu svých sil. V tomto období se zatím setkáváme s tím, že dospělí přestávají plnit úlohu rodičů, protože jejich děti dosahují téměř prahu dospělosti a stávají se spíše rádci svých potomků. Z tohoto pohledu se mnohé v životě středně dospělých může měnit. Po tom, co se děti postarají sami o sebe (i když ne zatím po materiální stránce), rodiče zaměřují svůj životní styl jiným směrem než pouze na péči o potomky. Lidé v tomto období mohou prožívat krizi středního věku, která je často dána právě odchodem dětí z domova, stárnutím organismu. Člověk se často musí znovu naučit žít sám se sebou a se svým životním partnerem.

Myslím si, že je důležité, aby jedinec v období starší dospělosti přijal sám sebe se vším, co je jeho součástí. Měl by se důstojně smířit s veškerými fyzickými změnami a schopnostmi a zvykat si na nové životní role. Pro toto období jsou charakteristické fyziologické změny, u žen například klimakterium, ale také psychologické – vznik prarodičovských povinností, postupná příprava na stáří a odchod do důchodu, starost o vlastní stárnoucí rodiče aj.

V dospělosti prožije člověk téměř celý svůj život, proto je důležité, aby si v každém z uvedených období (připomínám, že hranice těchto období nejsou přesně dány a u každého jednotlivce mohou být odlišné) prožil to podstatné z něj a při rekapitulaci života ve stáří mohl být spokojen.

3 SPECIFIKA VZTAHU DOSPÍVAJÍCÍCH A RODIČŮ

3.1 Historie a současnost v rodině

Macek (1999) uvádí, že Česká republika 90. let je typická středoevropská země, která ve svém dlouholetém historickém vývoji zažívala mnohá období nesamostatnosti a závislosti, v menší míře však i období ekonomické a kulturní prosperity. Po vzniku samostatného státu v r. 1918 se Československo zařadilo mezi nejvyspělejší země Evropy – jak z hlediska hospodářského, tak z hlediska uplatňování demokracie. Platí tedy, že všechny vlivy (kulturní, politické, ekonomické a sociální), které v 19. a 20. století ustanovily v evropském regionu fenomén adolescence jako relativně nezávislou fázi ve vývoji jednotlivce, mohou být v současnosti rovněž vztahovány i k České republice.

Dále Macek vychází z toho, že český národ byl v novodobé historii malým národem a tudíž pod nadvládou či vedením někoho jiného. Z toho plyne i jistá potřeba schválení v povaze našeho národa. V 70. a 80. letech minulého století se jedinci i rodiny snažili vycházet se státním systémem, jak jen to šlo. Lidé byli přesvědčováni, že závislost na autoritě je důležitá a potřebná. Vlastní rozhodování a svobodná volba byly potlačovány a tím docházelo k oddělení veřejného života od soukromého.

Počátkem 90. let se mění struktura celé společnosti i postavení každého jedince v ní. Mladí lidé, kteří nebyli zvyklí nést za sebe odpovědnost (ve smyslu veřejného života), protože byli stále pod dozorem státních institucí, začínají hledat nové cesty k vlastnímu soukromému i veřejnému životu. Hledají se ve světě velkých možností, nalézají vlastní identitu, kterou musí dotvořit a s ní dospět. Ve svých rodičích nemají vzory, protože ti svobodu nezažili. Během 90. let se mění přístup k rodině, je zřejmé oddalování uzavírání sňatků a mateřství. Lidé mohou cestovat do zahraničí a značně této příležitosti využívají. Musejí se naučit pracovat sami na sobě, sami se prosadit.

Myslím si, že za uplynulých 20 let od revoluce v roce 1989 se rodinné poměry značně změnily:

- podstatně se zvýšil věk rodičů při narození dítěte – a to od počátku 90. let do roku 2008 téměř o pět let (Český statistický úřad, 2008)
- stoupl počet nesezdaných párů a neúplných rodin

- vzrostl počet rozvodů z 34,8 % v roce 1991 na 49,6 % v roce 2008 (Český statistický úřad, 2008)
- jiná struktura pracovní doby, vyšší nároky na zaměstnance, z toho plynoucí změny v přístupu k rodinnému životu a trávení volného času rodiny

V následující tabulce Macek (1999) předkládá několik rozdílností v životě lidí během totalitního období 70. a 80. let a přechodné období k demokracii první poloviny 90. let 20. stol.:

70. a 80. léta 20. stol. – totalitní období autoritativního paternalismu, externí kontroly a zodpovědnosti.	90. léta 20. stol. - období hledání vlastní identity, přechodné období směřující k nebezodpovědnému chování.
Konvenční, průměrný život, jasně predikovatelné důsledky jednání.	Pestrost životního stylu, nutnost jeho volby, snížená předpověditelnost důsledků chování.
Omezené možnosti životního růstu, ale zřetelné sociální jistoty.	Větší svoboda volby, malé sociální jistoty.
Profesionální kariéra závislá na demonstraci politické loajality.	Profesionální kariéra závislá na vlastní iniciativě, aktivitě a schopnostech.
Ztráta vědomí občanství, emigrace z veřejného života do vlastní rodiny.	Hledání vztahu ke společnosti, komunitě, obci.
Autonomní oblasti veřejného a soukromého života, skrývání světonázorového přesvědčení.	Určitá ztráta anonymity, hodnotový pluralismus, světonázorové hledání.
Kooperace a vzájemné vypomáhání v kruhu přátel a známých.	Zvýšená soupeřivost, nové pojetí přátelství a kamarádství.
Snížená sebedůvěra, snížená sebeúčinnost, malá sebeúcta.	Renesance vztahu k sobě, možnost ověřování vlastní hodnoty, zvyšování hodnoty sebe sama.

Tab. 1. Rozdílnosti v životě lidí

Dle mého názoru se již hledání vlastní identity na poli veřejně politickém ustálilo a dnešní dospívající už opět mohou vycházet ze zkušeností a znalostí svých rodičů, které začali nabírat od počátku 90. let 20. stol.

3.2 Rodiče

Rodičem se stává člověk v okamžiku narození svého potomka. Jsem toho názoru, že přes veškeré navštěvované kurzy a prováděné nácviky v době těhotenství, nejsou ani čerstvé matky ani otcové připraveni na svou rodičovskou roli. Tento nedostatek se však rychle smazává mateřským pudem a je také nahrazen instinktivním chováním. Rodičovství dotváří plnohodnotnou osobnost jedince. Myslím si tedy, že touha po dětech je člověku

daná a z tohoto důvodu se většina lidí dříve či později rodiči stane. Funkce rodiče se v průběhu času mění. Zatímco na začátku, po narození prvního potomka, je třeba reorganizace rolí v rodině a přivyknutí si na nové nezvyklé nároky, které jsou na rodiče nově kladeny. Na konci tohoto období, tím myslím, kdy jsou děti už odrostlé, případně již opouštějí primární rodinu, se zase rodiče musí přizpůsobit situaci, kdy potomci už nepotřebují jejich péči a starostlivost a chtějí jít spíše vlastní cestou.

3.3 Emancipace od rodiny

„Rodina poskytuje dítěti základní citovou jistotu, bezpečí při všech událostech, útočiště, k němuž se může uchýlit v situacích ohrožení a bolesti.“ (Langmeier, 2006, s. 153)

Rodina by měla vytvářet pocit jistoty a bezpečí pro všechny její členy. V období dospívání ale dochází k jisté emancipaci od rodiny. Tato emancipace je naprosto přirozená a nutná a dosavadní vývoj jedince k ní směřuje. Mnozí rodiče však nechtějí své dítě „ztratit“ a snaží se i v období dospívání udržet si dosavadní závislost dítěte na nich. Čím lepší a hlubší jsou rodinné vztahy, tím jednodušší bývá uvolňování dítěte z pout rodiny. Tento proces může probíhat velice nárazově a bouřlivě, ale také se může projevit ve formě naprosto klidného a nekritického přijímání nových vzorů a životních cílů. (Langmeier, 2006)

Trélaün (2005) zdůrazňuje potřebu stanovení si pravidel ve společném životě v rodině. Vzhledem k tomu, že „svoboda jednoho člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého“, je vytvoření pravidel rodinného soužití nezbytným krokem. Zabraňuje vzniku napětí a konfliktu. Pokud tedy budou rodinná pravidla dobře nastavena a budou-li dodržována, můžeme se v rodině vyhnout konfliktu v podobě emancipace od rodiny.

4 KOMUNIKACE V RODINĚ

Komunikace v rodině je jedním z hlavních pilířů fungování rodiny. Narušení komunikace má zásadní vliv na funkčnost rodiny jako systému i na její členy. Jsem toho názoru, že komunikace je jedním z nejdůležitějších prvků vůbec v životě člověka. Protože i ten, který nekomunikuje, vyjadřuje tímto svůj postoj, což se dá pokládat také za komunikaci. (Plaňava, 2000) Komunikace v rodině může být o to obtížnější, že se jí téměř nelze vyhnout. Dříve či později se jí musíme postavit tváří v tvář a vypořádat se s ní. Primusová (2003) popisuje komunikaci s dospívajícími s nadhledem a rozděluje ji do dvou kategorií. Buď dospívající dospěle v komunikaci ignorují, nebo využívají pseudokomunikace, kterou Primusová popisuje jako používání stereotypních výrazů při odpovědi téměř na cokoli, např. „normálně“, „nejhorší“, „to je jedno“ aj.

V komunikaci obecně i mezi rodiči a dětmi využíváme komunikaci verbální (slovní) a neverbální (mimoslovní).

Neverbální komunikace je starší a byla využívána před vznikem řeči. Je vyjadřována držením těla, mimikou, pohybem končetin, gesty – například pohlazením, obětím, polibkem aj. Je využívána, i pokud komunikující nepoužívají stejný jazyk. I tak se dokážou domluvit. Neverbální komunikace je většinou bezděčná, vychází z podvědomí a dokáže o člověku hodně vypovědět. Lze se samozřejmě jistým gestům a mimice obličeje naučit, aby vyjadřovaly nebo naopak nevyjadřovaly to, co chceme či nechceme, ale v běžném životě se tohoto využívá jen v určitých případech. Například pokud chceme před někým skrýt svůj smutek, abychom u ostatních nevyvolávali pocity lítosti.

Ve většině případů obzvláště při komunikaci v rodině je třeba doplnit neverbální komunikaci o verbální (slovní). Obě dvě komunikace by v dialogu měly souznít a vzájemně se doplňovat. Pokud rodič bude dítě za něco kárat, ale při tom se bude usmívat, dítě bude zmatené, protože podvědomě vnímá, že komunikační styly rodiče si odporují.

Verbální komunikace je zprostředkována pomocí mluveného a psaného slova. Rozhovor je verbálním prostředkem komunikace, ve které dochází k předávání sdělení mezi komunikátory. Role mluvčího a posluchače se mohou měnit během trvání rozhovoru.

Důležité je, aby posluchač chápal význam a obsah sdělení. Popř. si vyžádal upřesnění a vysvětlení.

I když komunikace v rodině probíhá na špatné úrovni, je to pořád lepší, neprobíhá-li vůbec. Komunikovat mezi sebou je důležité z toho hlediska, že lidé nedisponují telepatickými schopnostmi a to, co si navzájem neřeknou, se ten druhý nedozví. Stejně by to mělo fungovat i v rodině. Na komunikaci se musí pracovat již od narození dítěte. Dítě přebírá vzory chování a jednání v první řadě od svých rodičů, a pokud se naučí správně komunikovat, bude jak jeho vývoj jednodušší, včetně náročnější životních období jako puberta, tak i další začlenění do společnosti bude snazší.

Vztahy s rodičovskou autoritou nejsou upraveny obecně platnými pravidly, jsou intimnější a emočně významnější, a proto bývají citlivější na různé vývojové podmíněné změny. Odpoutávání z vázanosti na rodinu je jedním z úkolů dospívání. Je to proces, který je náročný pro obě strany, pro dospívající i pro rodiče. Osamostatňování od rodiny je spojené s proměnou citové vazby k rodičům, ale většinou nevede k její destrukci, jíž se mnozí rodiče obávají. Infantilní závislost má být nahrazena zralejším a vyrovnanějším citovým vztahem. Pocity jistoty a bezpečí, které vazba na rodinu poskytovala, se přesouvají do symbolické roviny a fungují stále účelně, i když pouze ve vědomí jedince. Přejícné stadium transformace, uvolňující již nefunkční závislost dítěte na rodičích se může projevit zdánlivou negací všeho, co do té doby platilo. Podobné výkyvy obvykle nemají trvalejší platnost, i když se rodičům mohou leckdy takto jevit. (Vágnerová, 2008)

Komunikace má být jasná. Rodič má jasně vyjadřovat, co se mu líbí, z čeho má radost, co se mu nelíbí. Lepší je tedy slovní sdělení, otevřené, stručné a jasné (Špaňhelová 2009). Myslím si, že otevřenou a jasnou komunikací se automaticky stanovují dané hranice v rodině a jejich dodržování má jasný řád. Pokud dítěti jasně nevytýčíme jeho pole působnosti, nemůžeme se divit, že pravidla nedodržuje. Je dost pravděpodobné, že jim zpočátku řádně neporozumělo. Proto si od špatně daných pravidel odvodilo své vlastní a i když tato pravidla dodržuje, nejsou to ta samá, která chtěli stanovit rodiče. Dítě je potom zmateno a v podstatě neví, co může a co ne.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

5.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Mají dospívající a jejich rodiče rozdílný pohled na komunikaci v rodině?

Cílem této bakalářské práce je popsat současný stav komunikace v rodině z pohledu dospívajících.

Dalším cílem je porovnat výsledek tohoto výzkumu s výsledkem výzkumu, který jsem provedla v loňském roce. Tento výzkum se týkal té samé problematiky z pohledu rodičů. Dnešní dospívající většinou mají naprosto jiné možnosti a žebříčky hodnot, než jejich rodiče. I přesto se domnívám, že porovnávané výsledky výzkumů si budou podobné.

Výzkumné otázky

- Základní otázkou pro tento výzkum je: Jakou podobu má komunikace v současné rodině?
- Využívají dospělí vzorů převzatých od svých vlastních rodičů či vychovatelů, nebo naopak se snaží vytvářet vlastní způsoby komunikace?
- Jak probíhá neverbální komunikace při vyjadřování citů?

5.2 Výzkumné metody

Pro tuto bakalářskou práci jsem využila dotazníku jako výzkumné metody. Dotazník je jednou nejrozšířenějších metod k získávání informací od většího počtu dotazovaných najednou. V dotazníku se využívá několik typů otázek:

- uzavřené – u těchto otázek má respondent na výběr ze dvou nebo více přímo daných možností. Musí si vybrat jednu z nabízených možností, které je mu ve vztahu k otázce nejbližší.

- otevřené – v odpovědích v otevřené formě je dán respondentovi prostor pro své vlastní vyjádření a sdělení vlastního názoru na otázku. Tento typ otázek nevyvolává v respondentovi pocit, že svůj názor musí někam „zaškatulkovat“, na druhou stranu ale může některým respondentům dělat problém vyjádřit svými slovy své názory a raději by měli možnost volby.

Uzavřené otázky se dají lépe statisticky hodnotit vzhledem k přesným odpovědím respondentů.

Na rozdíl například od rozhovoru mohou být výsledky z dotazníkového šetření trochu nepřesné z toho důvodu, že se nedají klást doplňující otázky, respondent si vždy nemusí vybrat nejpříjemnější odpověď, odpovědi mohou být do značné míry ovlivněny současným respondentovým psychickým stavem a duševním naladěním. Pro vyšší motivaci a zajištění spolupráce s respondenty je důležité v dotazníku uvést, k jakému účelu je určen, kdo jej zpracovává a vysvětlit a upřesnit projekt, kterého se týká. Dotazník může být anonymní, s uvedením některých osobních údajů, nebo také s uvedením jmen respondenta.

Formulace otázek by měla být stručná, jasná a lehce pochopitelná. Neměla by vyvolávat dojem, že respondent neví, co tou jistou otázkou chce tvůrce dotazníku říci. Dotazník by nemělo tvořit příliš mnoho otázek a jeho vyplňování by nemělo zabrat příliš času. Pokud je dotazník přece jen delší a je k jeho vyplnění potřeba více času, mělo by to být v dotazníku uvedeno, aby s tím byl respondent hned na počátku vyplňování srozuměn.

Výzkum probíhal na bázi dotazníkového šetření (vzor dotazníku je uveden v příloze č. 1). Dotazník obsahuje 11 položek. Ve třech položkách (otázky 1,3 a 4) využívám podotázky se škálou možností pro vyjádření odpovědi. Poslední otázku (č. 11) jsem využila pro volné vyjádření respondentů, jejich návrhů a připomínek jak k samotnému dotazníku, tak i k danému tématu, ke komunikaci v rodině.

Otázky v dotazníku byly formulovány na základě použité literatury a v tom smyslu, co považuji z osobního pohledu za důležité.

5.3 Výzkumný vzorek

Respondenty pro účel výzkumu tvoří dospívající – dívky a chlapci ve věku 15 – 20 let žijící ve společné domácnosti s rodiči. Výzkum se uskutečnil na Zlínsku v období březen – duben 2011. Pro část respondentů byla zvolena ZŠ Mánesova v Otrokovicích. Tato základní škola byla zvolena na základě osobních vztahů s místními kantory. Odsud je 63 respondentů. Pro ostatní respondenty jsem využila metodu tzv. sněhové kole, kdy byli oslovováni osobně, elektronickou formou a prostřednictvím známých a přátel v okolí Zlína, Otrokovic

a na Uherskohradištsku. Dotazníky bylo možné vyplnit ručně či elektronicky. Bylo distribuováno 125 dotazníků, návratnost dosáhla 100 kusů, což představuje 80 %.

Celkový počet respondentů: 100 = 100%

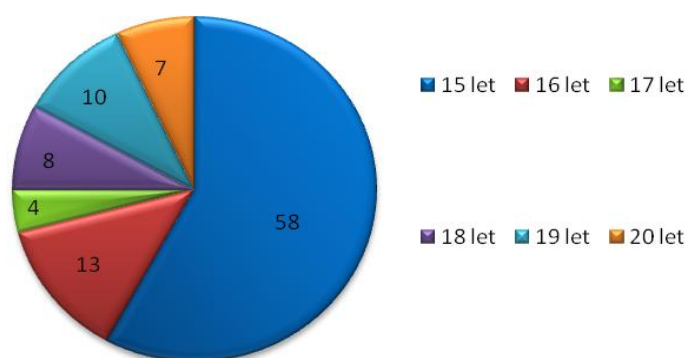
Dívek: 63 = 63%

Chlapců: 37 = 37%

5.4 Demografické údaje respondentů

Věk respondentů dotazníku pokrýl celé rozmezí, tedy od 15 do 20 let. Většina z respondentů (58%) je však ve věku 15 let. Průměrný věk dotazovaných je 16,2 roku.

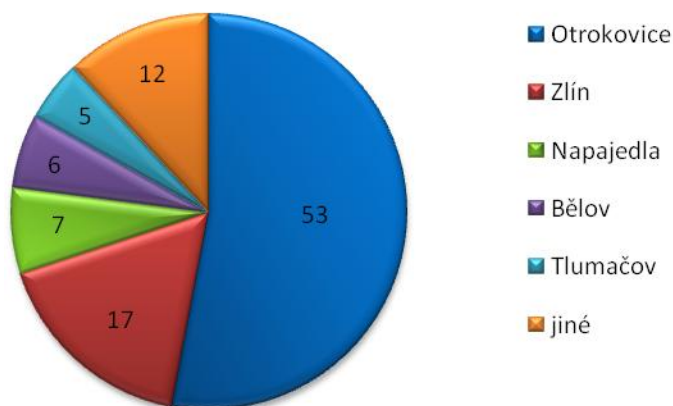
Věk respondentů

Graf 1. Věk respondentů (v %)

Bydliště respondentů popisuje následující graf. Samostatné kategorie tvoří obce, v nichž žije 5 a více respondentů.

Bydliště respondentů

Graf 2. Bydliště respondentů (v %)

Z celkového počtu dotazovaných odpovědělo 91%, že mají sourozence. Tato skutečnost mě překvapila, protože jsem měla za to, že již v této generaci bylo více jedináčků.

83% respondentů na otázku, zdali mají vlastní nebo společný pokoj se sourozencem, odpovědělo kladně. 17% uvedlo, že nemá asi vlastní ani společný pokoj. Tato informace je dle mého názoru velmi překvapivá.

5.5 Průběh výzkumu

Při vytvoření dotazníku jsem vycházela z výzkumných otázek a použité literatury, ze které jsem čerpala zásadní témata v komunikaci. Dotazníky byly vytištěny a rozdány osobám vyhovujícím zadání. Při distribuci dotazníků respondentům ze ZŠ Mánesova v Otrokovicích jsem oslovila místního pedagoga pana Pavla Jordána, který má k žákům blízký vztah. Dotazníky byly žákům nabídnuty k vyplnění nedirektivně, a proto předpokládám, že byly vyplněny pravdivě a objektivně. Dotazníky byly také zaslány prostřednictvím e-mailu osobám, které měly zájem o vyplnění dotazníku. Vyplňování dotazníků probíhalo v průběhu března a dubna roku 2011. Sběr tištěných dotazníků probíhal neprodleně po jejich vyplnění. Elektronicky vyplněné dotazníky byly shromažďovány na e-mailové adrese jstodulkova@centrum.cz a poté vytištěny. Výsledky vycházející z dotazníku byly vyhodnocovány procentuálně, graficky a slovně. V příloze č. 2 je na ukázkou vložen jeden vyplněný dotazník.

6 VYHODNOCENÍ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

6.1 Vyhodnocení uzavřených otázek

V dotazníku většinu tvořily právě uzavřené otázky. Jsou to položky číslo 2, 5, 6, 7, 8, 9 a 10.

Otázka č. 2. Myslíte si, že se rodiče snaží jít Vám příkladem?

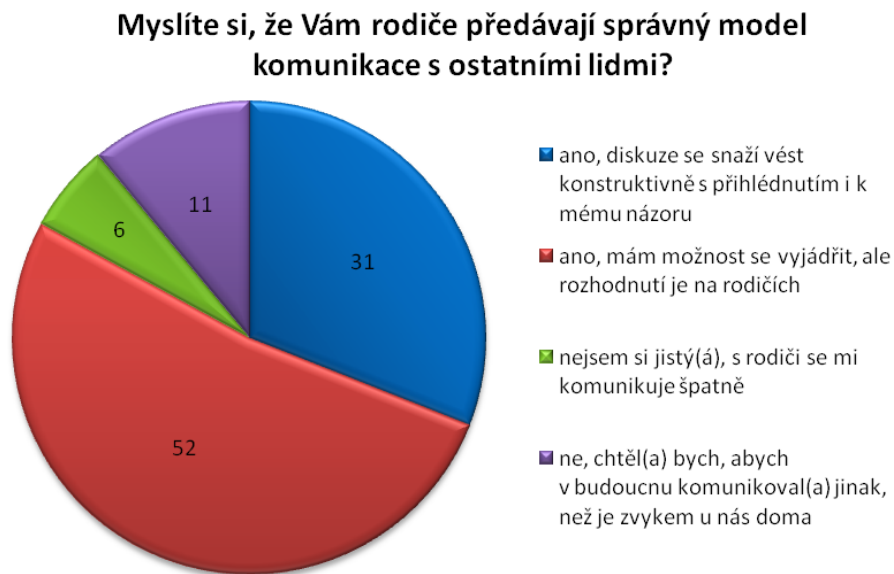
Myslíte si, že se rodiče snaží jít Vám příkladem?

Graf 3. Rodičovský příklad (v %)

Odpovědi na tuto otázku popisují, že polovina dospívajících si myslí, že jejich rodiče se chovají přirozeně. Tímto ale vyvstává otázka, zdali se chovají vždy dobře a slušně, nebo naopak. 20% respondentů uvedlo, že si jejich rodiče dávají před nimi pozor na své chování. Je dobře, že si rodiče uvědomují, že je třeba se před dětmi chovat dle pravidel. V 30% odpověděli dotazovaní, že jejich rodiče dle nich mají neucelený pohled na výchovu. Důležité je jít svým dětem příkladem v řeči i skutcích.

Otázka č. 5. Myslíte si, že Vám rodiče předávají správný model komunikace s ostatními lidmi?

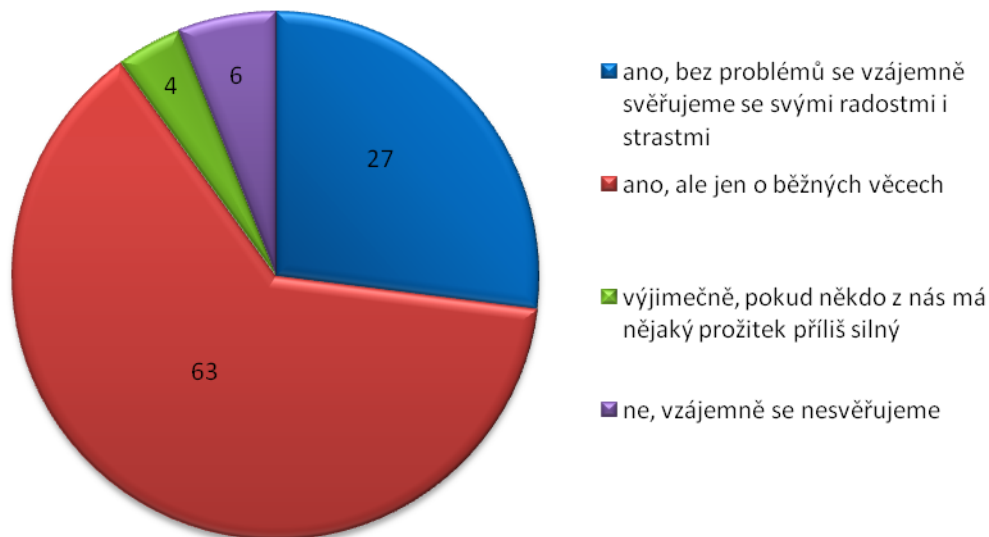

Graf 4. Model komunikace (v %)

Odpovědi „červená“ a „modrá“ jsou si podobny. Myslím si, že je důležité, aby se na chodu rodiny nebo skupiny podíleli všichni členové, ať už rozdílným dílem. Pokud mají dospělí pocit, že komunikují správně s okolím, je v pořádku, že tuto zkušenost předávají mladší generaci. 11% respondentů uvedlo, že by chtěli v budoucích rodinách komunikovat jinak, než je tomu nyní. Toto může být ovlivněno právě jejich věkem a snahou odlišit se vztahující se k dospívání.

Otázka č. 6. Hovoří s Vámi rodiče a Vy s nimi otevřeně?

Hovoří s Vámi rodiče a Vy s nimi otevřeně?

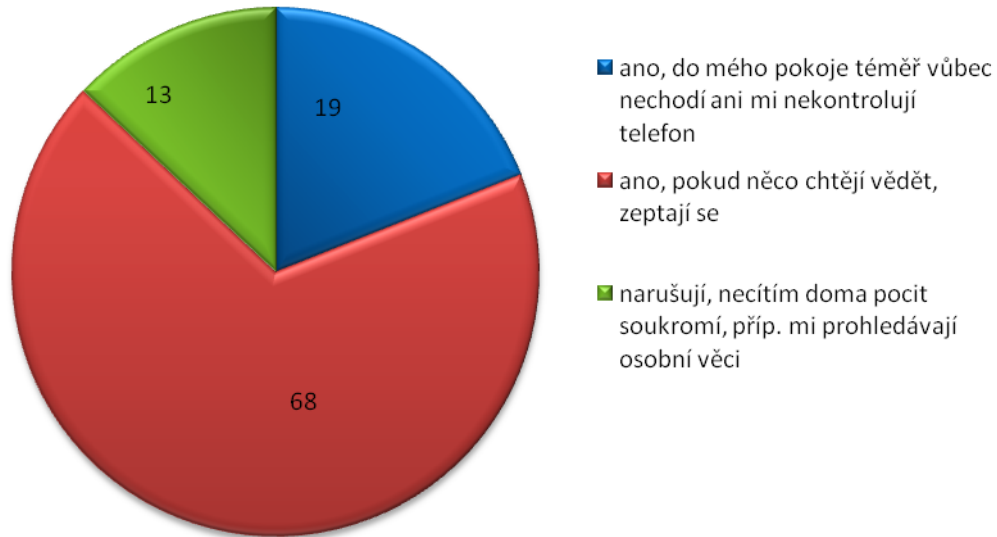

Graf 5. Otevřenost v komunikaci (v %)

Z této otázky vyplývá, že mladiství se dospělým bez problémů svěřují, což je dobře. Celkově řeklo „ano“ 90% respondentů, což je až překvapující. Myslím si, že transparentnost je velice důležitá. V dalších 10% je otázkou, jestli se dospívající svěřují alespoň svým sourozencům, nebo posluchače hledají mimo rodinný kruh.

Otázka č. 7. Myslíte si, že rodiče uznávají Vaše domácí soukromí?

Myslíte si, že rodiče uznávají Vaše domácí soukromí?

Graf 6. Uznání soukromí (v %)

Tato otázka mi připadá hodně choulostivá a doufám, že na ni respondenti odpovídali pravdivě. Je správné, že dospělí nechávají mladistvím vlastní soukromí, jak uvádí celkem 87% respondentů. Poněkud mě ale zaráží, že 13% respondentů uvádí, že nepocítují doma pocit soukromí. Pro každého a zvláště pro dospívající mládež je důležité, mít svůj vlastní prostor. Místo, které je jen moje vlastní a kde si mohu dělat téměř cokoliv. Pokud rodiče považují narušování soukromí za běžnou věc, nebo si toto vůbec neuvědomují, je možné, že jsou na to zvyklí ze své minulosti.

Otázka č. 8. Používáte v komunikaci v rodině vulgární výrazy?

Používáte v komunikaci v rodině vulgární výrazy?

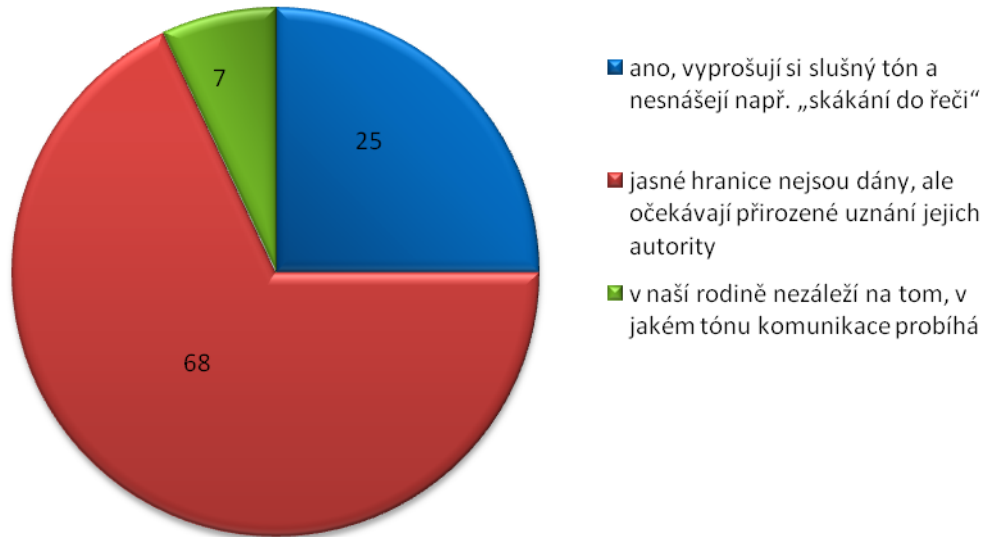

Graf 7. Používání vulgárních výrazů (v %)

Vulgární výrazy se v poslední době staly často běžnou součástí slovníku všech lidí, včetně těch mediálně známých. Vulgární výrazy jsou používány i ve filmech a jiných televizních pořadech. V těchto případech ztrácejí slova své původní významy, jsou využívána příliš často, bez toho aniž by vyjádřila svůj původní smysl. Téměř každý si projde obdobím, kdy velmi často a velmi výrazně využívá svá „oblíbená slovíčka“. Na štěstí je tento stav většinou přechodný a s dospělostí odchází. Jak uvádí 88% z dotazovaných, občas některé ostřejší slovo použije, ale přesto se snaží dávat si pozor. Myslím si, že je to naprosto běžné a v pořádku, drsnější výraz, pokud je použit v tu správnou chvíli, vzbudí pozornost a poukáže na skutečnost, že se děje něco výjimečného, nestandardního. Jako překvapující mi přijde odpověď čtyř dotazovaných, kteří považují vulgární slova za součást běžného rodinného slovníku.

Otázka č. 9. Kladou Vám rodiče jasné hranice při společné komunikaci?

Kladou Vám rodiče jasné hranice při společné komunikaci?

Graf 8. Hranice při společné komunikaci (v %)

Z této otázky jasně vyplývá, jak uvádí 68% respondentů, že rodiče očekávají přirozené uznání vlastní autority. Tento postoj je přirozený, bohužel však poslední dobou mládež nemá před dospělými takový respekt, jak tomu bylo dříve. Mládež má podstatně vyšší sebevědomí, ztrácí častý kontakt se stáří a podle mě by mohla být více vedena k většímu uznání autority a respektu. Toto uznání si vyprošuje 25% rodičů dotazovaných. Pokud v 7% rodin nezáleží na tom, jakým způsobem se komunikuje, mohli bychom takovou rodinu považovat za dysfunkční.

Otázka č. 10. Myslíte si, že Vaši rodiče využívají podobný styl komunikace, jaký používali jejich rodiče? Nebo se snaží být moderní a brát Vás dle současné doby?

Myslíte si, že Vaši rodiče využívají podobný styl komunikace, jaký používali jejich rodiče? Nebo se snaží být moderní a brát Vás dle současné doby?

Graf 9. Zděděný styl v komunikaci (v %)

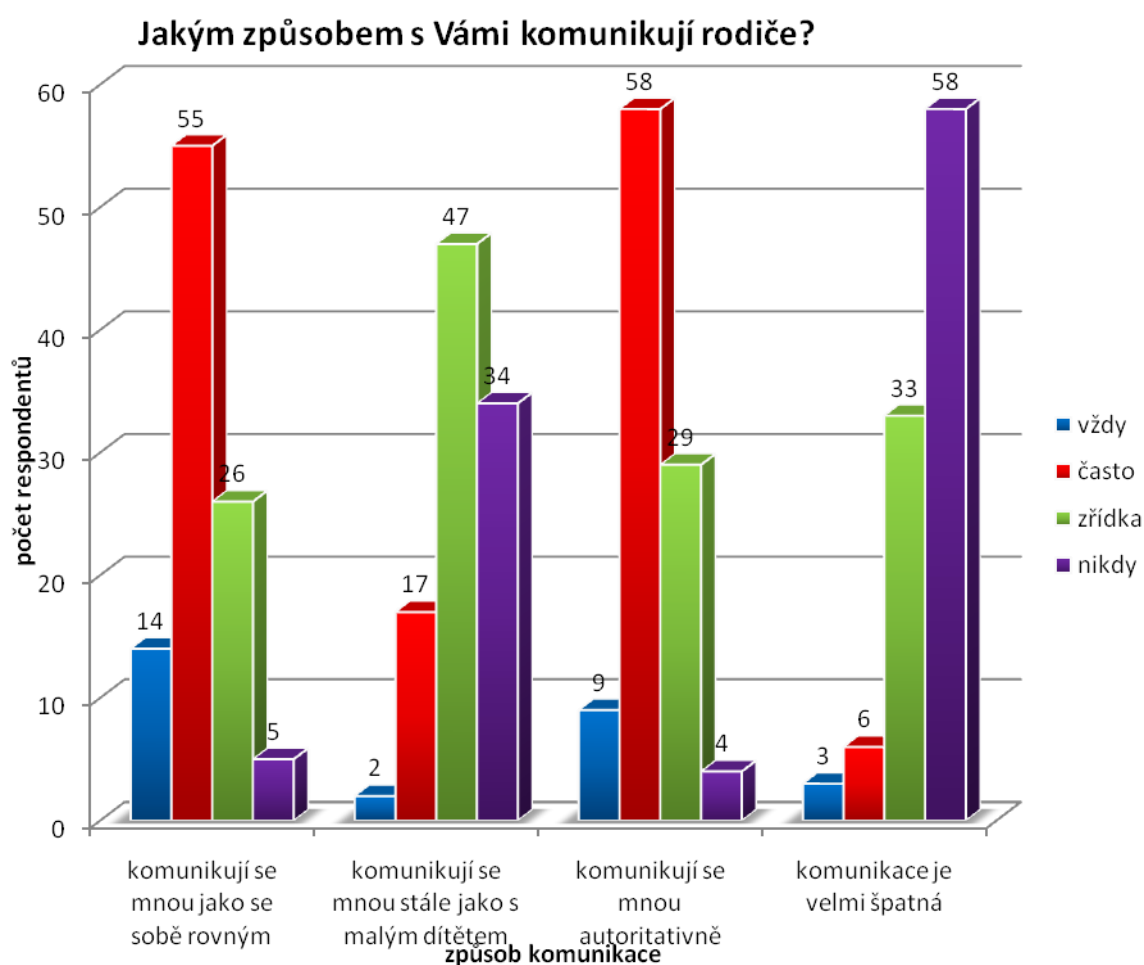
Usuzuji, že komunikace byla pro rodiče respondentů v minulosti více direktivní, tedy negativní a proto se snaží najít si svůj vlastní styl, jak vypovídají odpovědi 58% dotazovaných. Pravděpodobně chtějí být k mládeži otevřenější a upřímnější. Více ji začleňovat do vlastního života a neoddělovat stranou s odůvodněním, že jsou ještě děti. 12% respondentů uvádí, že v rodinné komunikaci využívají podobný vzor jako předešlé generace. Tento model ve dle mého velmi vhodný, pokud funguje. Naproti tomu 30% dotazovaných odpovědělo, že jim nevyhovuje zděděný model komunikace.

6.2 Vyhodnocení uzavřených otázek ve formě škály

Otázka č. 1. Jakým způsobem s Vámi komunikují rodiče?

	vždy	často	zřídka	nikdy
komunikují se mnou jako se sobě rovným	14	55	26	5
komunikují se mnou stále jako s malým dítětem	2	17	47	34
komunikují se mnou autoritativně	9	58	29	4
komunikace je velmi špatná	3	6	33	58

Tab. 2. Způsob komunikace

Graf 10. Způsoby komunikace (v %)

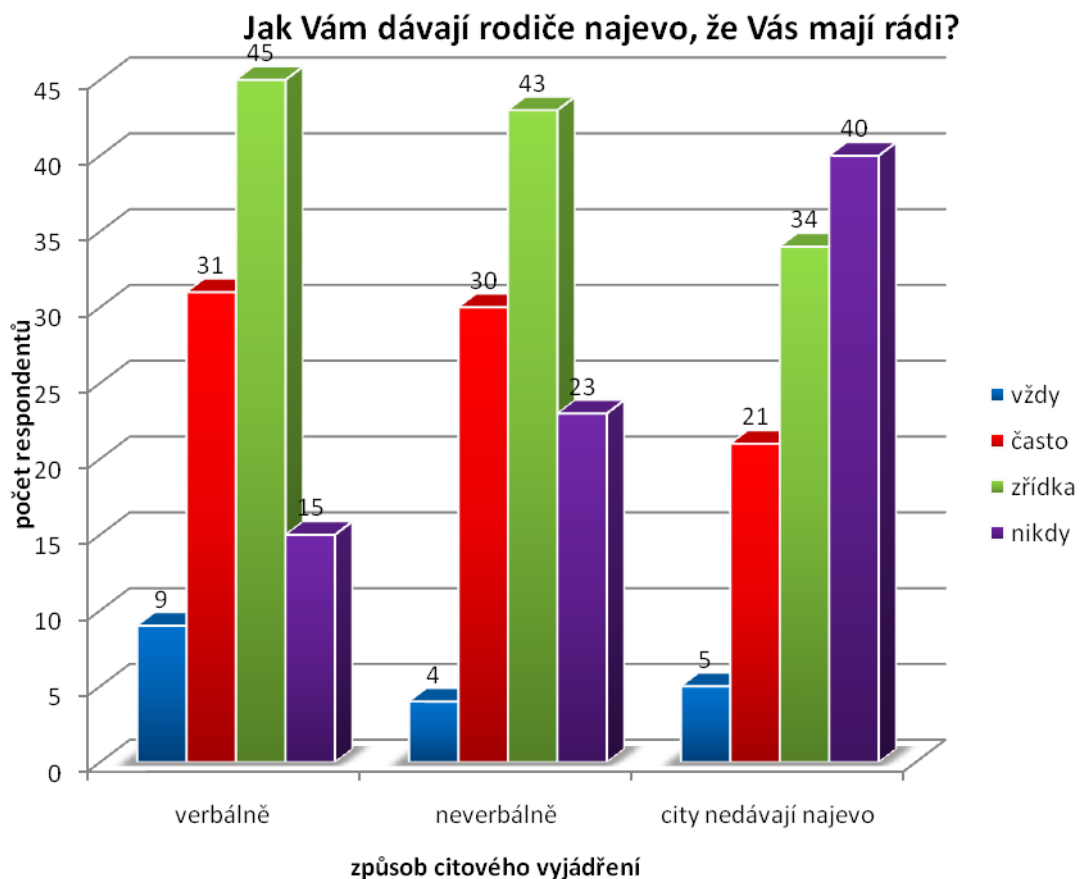
Za pozitivní zjištění by se dal označit fakt, že dospívající nemají pocit, že s nimi rodiče komunikují jako s dětmi. Ve více než polovině případů respondenti uvádějí, že s nimi rodiče komunikují ač autoritativně přece jen jako se sobě rovnými. Tento přístup se mi zdá správný, vzhledem k tomu, že dospívající jsou téměř dospělí, mělo by se tak s nimi i komunikovat. 9% z dotazovaných uvádí, že komunikace je často až vždy velmi špatná.

33% uvádí, že komunikace je velmi špatná zřítka, toto může být způsobeno opět subjektivním pohledem dospívajících. Ve více než polovině rodin velmi špatná komunikace není nikdy.

Otázka č. 3. Jak Vám dávají rodiče najevo, že Vás mají rádi?

	vždy	často	zřídka	nikdy
verbálně	9	31	45	15
neverbálně	4	30	43	23
city nedávají najevo	5	21	34	40

Tab. 3. Projev citů ze strany rodičů

Graf 11. Projev citů ze strany rodičů (v %)

Verbální a neverbální vyjádření citů ze strany rodičů je poměrně vyrovnené, téměř ve třetině případů dávají dospělí najevo, že mají své děti rádi často. Zřídka tyto pocity

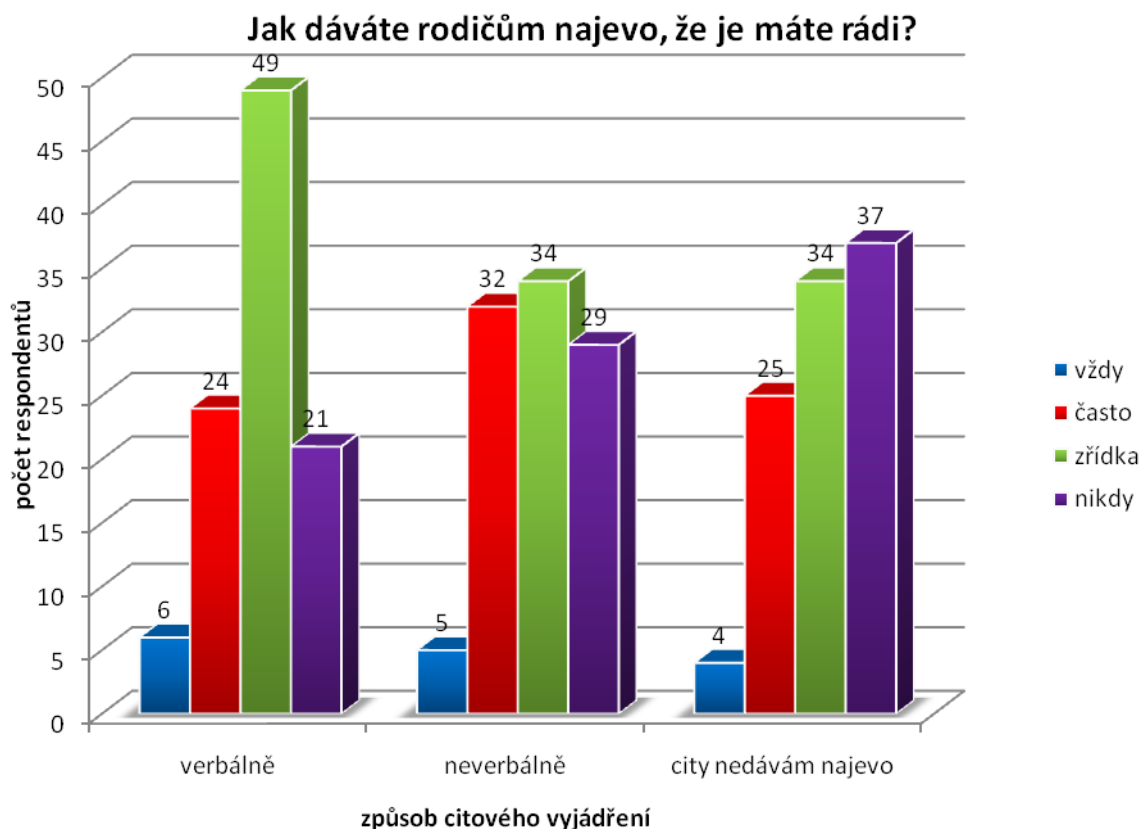
vyjadřuje téměř polovina rodičů dotazovaných. Odpovědi respondentů mohou být v této otázce ale poněkud subjektivní. Dospívajícím se může zdát, že jim rodiče dávají najevo city často, ale možná by si rodiče mysleli, že své city nevyjadřují dostatečně. Je poněkud překvapivé, že 15% a 23% dotázaných uvedlo, že se jejich rodiče nevyjadřují v oblasti citové nikdy ani verbálně ani neverbálně.

Třetí otázka byla bohužel zvolena tak, že pro některé respondenty mohla být matoucí. Měla být položena v kladné větě, ne se zápor.

Otázka č. 4. Jak dáváte rodičům najevo, že je máte rádi?

	vždy	často	zřídka	nikdy
verbálně	6	24	49	21
neverbálně	5	32	34	29
city nedávám najevo	4	25	34	37

Tab. 4. Projev citů ze strany dospívajících

Graf 12. Projev citů ze strany dospívajících (v %)

Téměř polovina z dotázaných (49%) uvedla, že nejčastější vyjádření citů je pro ně slovní formou, ale pouze zřídka kdy. Často své city vyjadřují dospívající ať už verbálně či neverbálně ve 24-32%. 21% respondentů nevyjadřuje své city verbálně nikdy a neverbálního vyjádření nevyužívá dokonce 29%.

Třetí otázka i v tomto případě nebyla zvolena vhodně, proto neuvádím žádný výsledek.

Nad otázkami č.3 a č.4 by bylo vhodné se hlouběji zamyslet. Jak často já dávám ve své rodině své city najevo? Mezi partnery je verbální i neverbální vyjádření citů naprosto přirozená věc, ale mezi generacemi? Samozřejmě v případě, že děti jsou již odrostlé. V některých rodinách je běžné říkat si „mám Tě rád“, v jiných si to neřeknou členové rodiny nikdy, i když se mají navzájem hodně rádi.

6.3 Volné vyjádření respondentů

Otázka č. 11. Volné vyjádření. Na co byste rádi odpověděli, co v dotazníku nebylo?

Volný prostor většinou u respondentů zůstal bez vyjádření. Uveďme však alespoň několik postřehů a připomínek respondentů:

- „Jak říká můj táta: 'Vždy s úsměvem!'“
- „Mamce říkám Miluš.“
- „...nebylo by špatné zakomponování otázky na téma, zda rodiče s dětmi komunikují o jejich budoucnosti (SŠ a VŠ). Zda se jim snaží pomoci při výběru povolání či je nějak směřují ke svým ideálům a tím i jistou měrou ovlivňují.“
- „Někdy se mi zdá, že mi rodiče dostatečně nedůvěřují, a příliš se o mě strachují – možná budu, ale v budoucnu stejná jako oni!“
- „Nelíbí se mi jejich šílená starostlivost...“
- „Líbí se mi, že si s mamkou říkáme všechno. Ví i to, co bych správně měla vědět jenom já. Jsem ráda, že máme stejné názory a rozumíme si.“
- „Jsou na mě až moc hodní!“
- „Mám ráda své soukromí, ale většinou ho nemám, protože musím hlídat bráchu.“

- „Nelíbí se mi můj nevlastní fotr, je to ...“
- „Nelíbí se mi, že komunikace s dětmi a rodiči je spíše v této době po telefonu a internetu.“

7 ZÁVĚR VÝZKUMU

Cílem mojí práce bylo zmapovat komunikaci mezi dospělými a mládeží a zodpovědět výzkumné otázky. Výzkum byl založen na dotazníkovém šetření ke zjištění stavu komunikace v rodině z pohledu dospívajících ve věku 15 – 20 let. Dospívající se v tomto věku vyjadřují často hodně subjektivně, ale o to otevřeněji. Jejich odpovědi považuji za úměrné stavu komunikace, jaká opravdu v jejich rodinách je. Dospívající jsou toho názoru, že rodiče s nimi komunikují, ač autoritativně, tak přece jen jako se sobě rovnými. Rodiče se chovají a jednají přirozeně. Zjištěné hodnoty ukázaly, že dávání citů najevo není úplně běžné, pokud ano, tak ve verbální podobě. Dle dospívajících se dospělí snaží nepřiliš čerpat z minulosti, ale vytvářet si vlastní komunikační styly, o kterých předpokládají, že jejich potomci je budou také využívat. Dospělí dávají dospívajícím v komunikaci možnost se projevit a prezentovat své vlastní názory. Snaží se je usměřňovat správným směrem, ale zároveň jít dospívajícím příkladem.

Dotazník byl koncipován smysluplně, zahrnoval v sobě otázky, které se dotazovaly na fungování každodenní rodinné komunikace. Některé podotázky v kategorii otázek ve formě škály byly formulovány nejednoznačně, proto jsem upustila od jejich vyhodnocení. Jako podnětné a hodné zamyšlení jsou některé komentáře respondentů v části volného vyjádření, např. zda rodiče nesměřují své děti ke svým vlastním, případně nenaplněným, ideálům.

V této části bakalářské práce byly zodpovězeny výzkumné otázky a také naplněn první cíl výzkumu, tedy popsat komunikaci mezi dospělými a dospívajícími v současné rodině z pohledu dospívajících.

8 POROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMŮ – POHLED RODIČŮ VERSUS POHLED DOSPÍVAJÍCÍCH

V této kapitole bych chtěla porovnat výsledky z výzkumů komunikace z pohledu rodičů a komunikace z pohledu dospívajících. Výzkum komunikace v rodině z pohledu rodičů proběhl na základě vypracování seminární práce „Komunikace s dospívající mládeží“ v období březen – duben 2010. Zúčastnilo se celkem 30 respondentů ze Zlínska. Předpokladem pro účast byl věk 35-50 let a zároveň možnost aktivní komunikace s dospívajícími ve věku 15-20 let. (Stodůlková, 2010) Otázky v obou dotaznících byly kladeny téměř totožné. Pokud byly upraveny, tak s ohledem na zachování původního významu otázky. Dotazník určen pro rodiče přikládám přílohou 3.

I když počty respondentů obou výzkumů (30:100) nejsou kvantitativně srovnatelné, jsem toho názoru, že kvantitativní porovnání možné je.

Otázka č. 1.

Dospělí: Jak komunikujete s dospívající mládeží (se svými dětmi)?

Dospívající: Jakým způsobem s Vámi komunikují rodiče?

Na otázku, zdali komunikují s dospívajícími jako se sobě rovnými, odpovídali dospělí, že často. Takto odpovědělo 76% dotázaných. 97% dospělých odpovědělo, že s dospívajícími nikdy nekomunikují jako s dětmi. 60 % respondentů uvádí, že autoritativním způsobem komunikuje s mládeží jen zřídka, naopak 33 % respondentů uvádí, že často komunikují autoritativně. 30% respondentů uvedlo, že zřídka se komunikaci vyhýbá, nikdy se komunikaci nevyhýbá 67% dotázaných. Tento výsledek se mi zdá být uspokojivý z toho důvodu, že komunikaci se dotazovaní nevyhýbají, i když často může být řešení problémů dost nepříjemné. Odpovědi dospívajících ve všech bodech otázky jsou velice podobné. I když s dospívajícími rodiče komunikují často autoritativně, přistupují ke společné komunikaci jako rovnocenní partneři.

Otázka č. 2.

Dospělí: Jdete příkladem mladistvým při komunikaci s ostatními dospělými?

Dospívající: Myslíte si, že se rodiče snaží jít Vám příkladem?

V obou skupinách respondenti v polovině případů odpověděli, že se dospělí chovají vždy přirozeně bez ohledu na okolí. 33% z dospělých a 20% dospívajících uvedlo, že si rodiče dávají pozor na své vyjadřování. V 30% uvedli dospívající, že jejich rodiče se sami nechovají dle toho, jak si přejí, aby se chovaly jejich děti. Na rozdíl od toho dospělí takto odpověděli pouze v 7%. Z toho zjištění může vyplývat, že se buď rodiče přeceňují, nebo že dospívající vnímají chování rodičů hodně kriticky.

Otázka č. 3.

Dospělí: Jak Vám dávají dospívající najevo, že Vás mají rádi?

Dospívající: Jak Vám dávají rodiče najevo, že Vás mají rádi?

30% rodičů uvedlo, že jim děti říkají, že je mají rádi často. Zřídka kdy to děti rodičům říkají v polovině případů. Shodně odpověděli i dospívající. Je zarážející ale, že 15% a 23% dotázaných dospívajících uvedlo, že se jejich rodiče nevyjadřují v oblasti citové nikdy. U neverbálních projevů citů se dospělí poměrně hodně odlišují v závislosti na pohlaví. 60% žen uvádí, že neverbální projevy náklonnosti u jejich dospívajících probíhají často. Ale celá polovina mužů uvedla, že neverbální projevy náklonnosti ze strany dospívající nepociťují nikdy.

Otázka č. 4.

Dospělí: Jak dáváte dospívajícím najevo, že je máte rádi?

Dospívající: Jak dáváte rodičům najevo, že je máte rádi?

Také zde je větší rozdíl mezi pocity žen a mužů - 65% žen uvedlo, že dospívajícím říkají, že je mají rády často, ale pouze 30% mužů uvedlo totéž. Dále 50% žen uvedlo, že neverbálně se projevují často, zatím co polovina mužů preferovala odpověď zřídka. Téměř polovina z dotázaných dospívajících (49%) uvedla, že nejčastější vyjádření citů je pro ně slovní formou, ale pouze zřídka kdy. Často své city vyjadřují dospívající ať už verbálně či neverbálně ve 24-32%. 21% dospívajících respondentů nevyjadřuje své city verbálně nikdy a neverbálního vyjádření nevyužívá dokonce 29%.

Otázka č. 5.

Dospělí: Myslíte si, že mladistvým předáváte správný model komunikace s ostatními lidmi?

Dospívající: Myslíte si, že Vám rodiče předávají správný model komunikace s ostatními lidmi?

V této otázce se dospělí i dospívající shodovali. Ve většině rodin se dává prostor k vyjádření dospívajícím. Ti v 83% uvádí, že se k jejich názoru v rodinných záležitostech přihlíží. Myslím si, že je důležité, aby se na chodu rodiny nebo skupiny podíleli všichni členové, ať už rozdílným dílem. 11% respondentů dospívajících však uvedlo, že by chtěli v budoucích rodinách komunikovat jinak, než je domu nyní. Toto může být ovlivněno právě jejich věkem a snahou odlišit se vztahující se k dospívání.

Otázka č. 6.

Dospělí: Hovoří s Vámi mladiství otevřeně?

Dospívající: Hovoří s Vámi rodiče a Vy s nimi otevřeně?

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že mladiství se dospělým bez problémů svěřují, což je dobře. Celkově řeklo „ano“ 90% respondentů, což je až překvapující. Myslím si, že transparentnost je velice důležitá. Avšak u dospělých respondentů byl výrazný rozdíl, komu z nich se dospívající svěřují. Nebo spíše, který z rodičů má pocit, že se mu děti svěřují. Je známo, že ženy jsou empatičtější a dokážou lépe naslouchat než muži. Z tohoto důvodu je jednodušší svěřovat se ženám. Připouštíme však, že v choulostivých záležitostech jsou vyhledávanější posluchači stejného pohlaví. Nikdo z dospělých neuvedl, že by se mu dospívající nesvěřovali. Ale 10% dospívajících odpovědělo, že se rodičům svěřují málo, nebo vůbec. Otázkou je, jestli se dospívající svěřují alespoň svým sourozencům, nebo posluchače hledají mimo rodinný kruh.

Otázka č. 7.

Dospělí: Narušujete soukromí dospívajících?

Dospívající: Myslíte si, že rodiče uznávají Vaše domácí soukromí?

77% z dospělých respondentů zachovává svým dětem doma soukromí. Tuto skutečnost potvrzuje vyjádření 87% dospívajících. 13% dospívajících však uvádí, že nepocítují doma pocit soukromí. Toto mínění podporuje i vyjádření 13% rodičů, kteří uvádějí, že nepovažují za narušování soukromí dívání se do pracovního stolu nebo mobilního telefonu dospívajících. Tento přístup mi nepřijde příliš správný ani ve vztahu dospělí – mládež, ani ve vztahu dospělí – dospělí. Vycházím z toho, že pokud se takto chovají dospělí k mládeži, mezi sebou se nechovají jinak, což asi není úplně nejvhodnější.

Otázka č. 8.

Dospělí: Používáte v komunikaci s mládeží vulgární výrazy?

Dospívající: Používáte v komunikaci v rodině vulgární výrazy?

70% dospělých respondentů uvádí, že jim v rodinné komunikaci občas nějaký ostřejší výraz „ujede“. Stejně tak to uvádí i 61% dospívajících respondentů. Dalších 27% dospívajících uvádí, že si při komunikaci s rodiči dávají pozor na vyjadřování. Jako překvapující mi přijde odpověď čtyř dotazovaných dospívajících, kteří považují vulgární slova za součást běžného rodinného slovníku. Ta samá skutečnost vyplývá i z odpovědí dospělých, kde tvořila 3%.

Otázka č. 9.

Dospělí: Kladete jasné hranice při komunikaci s dospívajícími?

Dospívající: Kladou Vám rodiče jasné hranice při společné komunikaci?

80% dospělých uvádí, že očekává přirozené uznání vlastní autority. Podobně to pocítují i dospívající, kteří to uvedli v 68%. 20% respondentů - rodičů si vyprošuje slušný tón v komunikaci. Z pohledu dospívajících je to 25%. Nikdo z dospělých neuvedl, že by mu nezáleželo na tónu komunikace v rodině. Tuto skutečnost ale vyvrací odpovědi 7% dospívajících, kteří jsou toho názoru, že nezáleží na tom, v jakém tónu rodinná komunikace probíhá.

Otázka č. 10.

Dospělí: Jak byste srovnali komunikaci mezi Vámi a mladistvými a komunikaci mezi Vámi, když jste sami byli dospívající, a Vašimi rodiči a jinými dospělými?

Dospívající: Myslíte si, že Vaši rodiče využívají podobný styl komunikace, jaký používali jejich rodiče? Nebo se snaží být moderní a brát Vás dle současné doby?

37% dospělých uvádí, že se snaží vyhnout zvyklostem z minulosti, stejně tak odpovídá i 58% dospívajících. 12% respondentů dospívajících uvádí, že v rodinné komunikaci rodiče využívají podobný vzor jako předešlé generace. Tento model ve dle mého velmi vhodný, pokud funguje. Naproti tomu 30% dotazovaných dospívajících odpovědělo, že jim nevyhovuje zděděný model komunikace. Dospělí respondenti měli v této otázce ještě další odpověď - komunikace s mládeží je nyní obtížnější, dospívající více „utíkají“ do svého světa internetu, mobilních telefonů, videoher aj. Této odpovědi využilo 23% respondentů dospělých, kteří uvádí, že komunikace s dospívajícími je nyní podstatně jednodušší a otevřenější, a na druhou stranu 26% dotázaných uvádí, že komunikace s mládeží je nyní obtížnější díky moderním technologiím, kterými se mládež obklopuje. Dospělí zatím nemají často představu, jaké všechny možnosti může e-komunikace nabídnout. Vzděláním se v této oblasti a doplněním nedostatků by mohli dospělí udělat hodně pro sebe i pro lepší komunikaci s mládeží, byli by naladěni na tzv. „stejnou vlnu“.

ZÁVĚR

Druhým cílem bakalářské práce bylo porovnání pohledů rodičů a dospívajících na danou problematiku. Využila jsem téměř totožného dotazníku, abych mohla lépe porovnat odpovědi. Mohu konstatovat, že z výsledků vyplývá, že komunikace ve většině rodin je dobrá. Dospělí i dospívající se shodují v tom, že v rodině mají právo na vlastní názor a také jej využívají. Komunikace bývá otevřená také v oblasti svěřování se. Dospívající i dospělí si vzájemně důvěřují a rodiče většinou dodržují zásady osobního prostoru všech členů domácnosti. Bohužel se také ukázalo, že ne vždy komunikace v rodině funguje. V jednotlivých případech se objevují názory, že komunikace je v rodině velmi špatná, citové vyjadřování vůbec nefunguje, případně se v rodině běžně používají vulgarismy. Takové rodiny by se daly označit za dysfunkční. Je však dobře, že dospívající si sami uvědomují, že takové rodinné chování není správné a snad se mu v budoucnu sami vyvarují.

Jsem toho názoru, že při vyplňování dotazníků se dospělí i dospívající mohli zamyslet nad svým pohledem ke komunikaci v rodině a uvědomit si, jestli mají nějaké skryté rezervy.

Tato bakalářská práce si kladla za hlavní cíl popsat a srovnat komunikaci v rodině z pohledu rodičů a jejich dětí na stejné téma. Domnívám se, že cíl práce i odpovědi na výzkumné otázky byly splněny. Výzkum mapuje komunikaci v rodinách na Zlínsku a v přilehlých obcích. V praxi se můžeme zaměřit na primární prevenci a osvětu na školách v rámci společné a rodinné komunikace, aby dospívající byli uvědomělí a do svých budoucích rodin se snažili přenášet pouze správné komunikační modely.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Český statistický úřad [online]. 11.9. 2009 [cit. 2010-05-06]. Obyvatelstvo, volby. Dostupné z WWW:
<[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/\\$File/400709a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/$File/400709a4.pdf)>.
- [2] LACINOVÁ, L.; ŠKRDLÍKOVÁ, P. *Dost dobří rodiče : aneb Drobné chyby ve výchově dovoleny*. 1. Praha : Portál, 2008. 160 s. ISBN 978-80-7367-442-7.
- [3] LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 1. Praha : Avicenum, 1983. 224 s.
- [4] LANGMEIER, J; KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha : Grada Publishing, 2006. 343 s. ISBN 80-247-1284-9.
- [5] MACEK, P. *Adolescence : Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1. Praha : Portál, 1999. 208 s. ISBN 80-7178-348-X.
- [6] MULLIER, Ch., *Už jim rozumíme?*. 1. Praha : Portál, 1995. 179 s. ISBN 80-7178-039-1.
- [7] PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. 1. Brno : Doplněk, 2000. 296 s. ISBN 80-7239-039-2.
- [8] PRIMUSOVÁ, H.; VAJNEROVÁ, I. *Jak chovat pubertáka : Lehce cynická příručka pro rodiče dětí v obtížném věku*. Praha : Ivo Železný, 2003. 117 s. ISBN 80-237-3824-0.
- [9] ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 1. Praha : Panorama, 1990. 440 s. ISBN 80-7038-078-0.
- [10] ŘÍČAN, P., et al. *Dětská klinická psychologie*. 4. Praha : Grada Publishing, a.s., 2006. 604 s. ISBN 80-247-1049-8.
- [11] STODŮLKOVÁ, J. *Komunikace s dospívající mládeží*. Zlín, 2010. 31 s. Seminární práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- [12] ŠPAŇHELOVÁ, I. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Praha : Grada, 2009. 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4.
- [13] TOWNSEND, J. *Hranice a dospívající*. 1. Praha : Návrat domů, 2009. 247 s. ISBN 978-80-7255-191-0.
- [14] TRÉLAŮN, B. *Překonávání konfliktů v rodině*. 1. Praha : Portál, 2005. 144 s. ISBN 80-7178-935-6.

[15] VÁGENROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. : Dospělost a stáří*. 1. Praha : Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

[16] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika – vychovatelství*. Liberec: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, 2008. ISBN neuvedeno

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj. A jiné.

např. Například.

popř. Popřípadě.

s. Strana.

tzv. Takzvané.

vyd. Vydání.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf 1. Věk respondentů (v %)

Graf 2. Bydliště respondentů (v %)

Graf 3. Rodičovský příklad (v %)

Graf 4. Model komunikace (v %)

Graf 5. Otevřenost v komunikaci (v %)

Graf 6. Uznání soukromí (v %)

Graf 7. Používání vulgárních výrazů (v %)

Graf 8. Hranice při společné komunikaci (v %)

Graf 9. Zděděný styl v komunikaci (v %)

Graf 10. Způsoby komunikace (v %)

Graf 11. Projev citů ze strany rodičů (v %)

Graf 12. Projev citů ze strany dospívajících (v %)

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Rozdílnosti v životě lidí

Tab. 2. Způsob komunikace

Tab. 3. Projev citů ze strany rodičů

Tab. 4. Projev citů ze strany dospívajících

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník (určený pro dospívající)

Příloha P II: Dotazník (určený pro dospívající), vyplněný

Příloha P III: Dotazník (určený pro dospělé)

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník (určený pro dospívající)

Dotazník

Dobrý den, jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Pro bakalářskou práci jsem si zvolila téma, které se týká komunikace mezi dospělými a dospívající mládeží.

Tento dotazník je určen pro **dospívající ve věku 15 - 20 let**, kteří zároveň žijí v domácnosti se svými rodiči. Toto platí i pro studující, kteří v rámci studia bydlí na kolejích či privátech, ale na víkendy jezdí domů.

Tímto vás prosím o vyplnění krátkého dotazníku, který mapuje danou problematiku Vaším pohledem. Informace, které uvedete, budou anonymní.

Tyto informace budou sloužit pouze pro účely mé bakalářské práce. Děkuji. Jana Stodůlková.

Pokyny: Vyznačte prosím jednu z nabízených možností. Pokud vyplňujete ručně, zakřížkováním nebo zakroužkováním, pokud vyplňujete elektronicky, zvýrazněte, prosím, jednu z nabízených možností tučným písmem.

Pohlaví: žena muž

Věk:

Město, kde bydlím:

Mám sourozence: ano ne

Mám vlastní (příp. společný se sourozencem) pokoj: ano ne

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují rodiče?:

a) komunikují se mnou jako se sobě rovným	vždy	často	zřídka	nikdy
b) komunikují se mnou stále jako s malým dítětem	vždy	často	zřídka	nikdy
c) komunikují se mnou autoritativně - jasně mi zadávají úkoly a očekávají jejich přesné plnění	vždy	často	zřídka	nikdy
d) komunikace je velmi špatná, oboustranně se jí vyhýbáme	vždy	často	zřídka	nikdy

2. Myslíte si, že se rodiče snaží jít Vám příkladem?

- a) ne, poučují mě o slušném vychování, a sami např. nadávají při řízení vozidla
- b) ano, dávají si přede mnou pozor na vyjadřování i chování
- c) chovají se vždy přirozeně bez ohledu na publikum

3. Jak Vám dávají rodiče najevo, že Vás mají rádi?

a) verbálně – řeknou mi to	vždy	často	zřídka	nikdy
b) neverbálně – objetí, polibek na tvář..	vždy	často	zřídka	nikdy
c) city nedávají najevo	vždy	často	zřídka	nikdy

4. Jak dáváte rodičům najevo, že je máte rádi?

a) verbálně – řeknu jim to	vždy	často	zřídka	nikdy
b) neverbálně – objetí, polibek na tvář..	vždy	často	zřídka	nikdy
c) nedávám své city najevo	vždy	často	zřídka	nikdy

5. Myslíte si, že Vám rodiče předávají správný model komunikace s ostatními lidmi?

- a) ano, diskuze se snaží vést konstruktivně s přihlédnutím i k mému názoru
- b) ano, mám možnost se vyjádřit, ale rozhodnutí je na rodičích
- c) nejsem si jistý(á), s rodiči se mi komunikuje špatně
- d) ne, chtěl(a) bych, abych v budoucnu komunikoval(a) jinak, než je zvykem u nás doma

6. Hovoří s Vámi rodiče a Vy s nimi otevřeně?

- a) ano, bez problémů se vzájemně svěřujeme se svými radostmi i strastmi
- b) ano, ale jen o běžných věcech
- c) výjimečně, pokud někdo z nás má nějaký prožitek příliš silný
- d) ne, vzájemně se nesvěřujeme

7. Myslíte si, že rodiče uznávají Vaše domácí soukromí?

- a) ano, do mého pokoje téměř vůbec nechodí ani mi nekontrolují telefon
- b) ano, pokud něco chtějí vědět, zeptají se
- c) narušují, necítím doma pocit soukromí, příp. mi prohledávají osobní věci

8. Používáte v komunikaci v rodině vulgární výrazy?

- a) ne, jsem proti jejich používání kdykoliv
- b) ne, před rodiči se snažím dávat si pozor
- c) občas mi nějaké ostřejší slovo „ujede“
- d) vulgární slova považujeme v rodině za součást běžného slovníku

9. Kladou Vám rodiče jasné hranice při společné komunikaci?

- a) ano, vyprošují si slušný tón a nesnášejí např. „skákání do řeči“
- b) jasné hranice nejsou dány, ale očekávají přirozené uznání jejich autority
- c) v naší rodině nezáleží na tom, v jakém tónu komunikace probíhá

10. Myslíte si, že Vaši rodiče využívají podobný styl komunikace, jaký používali jejich rodiče? Nebo se snaží být moderní a brát Vás dle současné doby?

- a) při komunikaci se mnou používají podobný vzor, který převzali od svých rodičů (mých prarodičů) – vyhovuje mi to
- b) při komunikaci se mnou používají podobný vzor, který převzali od svých rodičů (mých prarodičů) – nevyhovuje mi to
- c) snaží se vyhnout zvyklostem z minulosti a používají svůj vlastní styl při komunikaci

11. Volné vyjádření. Na co byste rádi odpověděli, co v dotazníku nebylo?

Uveďte, prosím, další Vaše postřehy v komunikaci s rodiči (co se Vám líbí – nelíbí):

.....
.....
.....

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK VYPLNĚNÝ

Dotazník (určený pro dospívající), vyplněný

Dotazník

Dobrý den, jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Pro bakalářskou práci jsem si zvolila téma, které se týká komunikace mezi dospělými a dospívající mládeží.

Tento dotazník je určen pro **dospívající ve věku 15 - 20 let**, kteří zároveň žijí v domácnosti se svými rodiči. Toto platí i pro studující, kteří v rámci studia bydlí na kolejích či v privátech, ale na víkendy jezdí domů.

Tímto vás prosím o vyplnění krátkého dotazníku, který mapuje danou problematiku Vaším pohledem. Informace, které uvedete, budou anonymní.

Tyto informace budou sloužit pouze pro účely mé bakalářské práce. Děkuji. Jana Stodůlková.

Pokyny: Vyznačte prosím jednu z nabízených možností. Pokud vyplňujete ručně, zakřížkováním nebo zakroužkováním, pokud vyplňujete elektronicky, zvýrazněte, prosím, jednu z nabízených možností tučným písmem.

Pohlaví: žena muž

Věk: 19

Město, kde bydlím: Bohuslavice u Zlína

Mám sourozence: ano ne

Mám vlastní (příp. společný se sourozencem) pokoj: ano ne

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují rodiče?:

a) komunikují se mnou jako se sobě rovným	vždy	☒ často	☐ zřídka	☐ nikdy
b) komunikují se mnou stále jako s malým dítětem	vždy	☐ často	☒ zřídka	☐ nikdy
c) komunikují se mnou autoritativně - jasně mi zadávají úkoly a očekávají jejich přesné plnění	vždy	☐ často	☒ zřídka	☐ nikdy
d) komunikace je velmi špatná, oboustranně se jí vyhýbáme	vždy	☐ často	☐ zřídka	☒ nikdy

2. Myslíte si, že se rodiče snaží jít Vám příkladem?

a) ne, poučují mě o slušném vychování, a sami např. nadávají při řízení vozidla

b) ano, dávají si přede mnou pozor na vyjadřování i chování

c) chovají se vždy přirozeně bez ohledu na publikum

3. Jak Vám dávají rodiče najevo, že Vás mají rádi?

a) verbálně – řeknou mi to	vždy	☒ často	☐ zřídka	☐ nikdy
b) neverbálně – objetí, polibek na tvář..	vždy	☐ často	☒ zřídka	☐ nikdy
c) city nedávají najevo	vždy	☐ často	☒ zřídka	☐ nikdy

4. Jak dáváte rodičům najevo, že je máte rádi?

a) verbálně – řeknu jim to	vždy	☐ často	☒ zřídka	☐ nikdy
b) neverbálně – objetí, polibek na tvář..	vždy	☐ často	☒ zřídka	☐ nikdy
c) nedávám své city najevo	vždy	☐ často	☐ zřídka	☒ nikdy

5. Myslíte si, že Vám rodiče předávají správný model komunikace s ostatními lidmi?

- a) ano, diskuze se snaží vést konstruktivně s přihlédnutím i k mému názoru
- b) ano, mám možnost se vyjádřit, ale rozhodnutí je na rodičích
- c) nejsem si jistý(á), s rodiči se mi komunikuje špatně
- d) ne, chtěl(a) bych, abych v budoucnu komunikoval(a) jinak, než je zvykem u nás doma

6. Hovoří s Vámi rodiče a Vy s nimi otevřeně?

- a) ano, bez problémů se vzájemně svěřujeme se svými radostmi i strastmi
- b) ano, ale jen o běžných věcech
- c) výjimečně, pokud někdo z nás má nějaký prožitek příliš silný
- d) ne, vzájemně se nesvěřujeme

7. Myslíte si, že rodiče uznávají Vaše domácí soukromí?

- a) ano, do mého pokoje téměř vůbec nechodí ani mi nekontrolují telefon
- b) ano, pokud něco chtějí vědět, zeptají se
- c) narušují, necítím doma pocit soukromí, příp. mi prohledávají osobní věci

8. Používáte v komunikaci v rodině vulgární výrazy?

- a) ne, jsem proti jejich používání kdykoliv
- b) ne, před rodiči se snažím dávat si pozor
- c) občas mi nějaké ostřejší slovo „ujede“
- d) vulgární slova považujeme v rodině za součást běžného slovníku

9. Kladou Vám rodiče jasné hranice při společné komunikaci?

- a) ano, vyprošují si slušný tón a nesnášejí např. „skákáni do řeči“
- b) jasné hranice nejsou dány, ale očekávají přirozené uznání jejich autority
- c) v naší rodině nezáleží na tom, v jakém tónu komunikace probíhá

10. Myslíte si, že Vaši rodiče využívají podobný styl komunikace, jaký používali jejich rodiče? Nebo se snaží být moderní a brát Vás dle současné doby?

- a) při komunikaci se mnou používají podobný vzor, který převzali od svých rodičů (mých prarodičů) – vyhovuje mi to
- b) při komunikaci se mnou používají podobný vzor, který převzali od svých rodičů (mých prarodičů) – nevyhovuje mi to
- c) snaží se vyhnout zvyklostem z minulosti a používají svůj vlastní styl při komunikaci

11. Volné vyjádření. Na co byste rádi odpověděli, co v dotazníku nebylo?

Uved'te, prosím, další Vaše postřehy v komunikaci s rodiči (co se Vám líbí – nelíbí):

Pokud se jedná o skupinu dotazovaných ve věku 15-20 let nebylo by špatně zařadit podobné otázky na téma - zda rodiče s dětmi komunikují o jejich budoucnosti (SŽ a VŠ), zda se jim snaží pomoci při výběru povolání či je nějak směřují ke svým ideálům a tím i jistou měrou ovlivňují.

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK

Dotazník (určený pro dospělé)

Dobrý den,

jsem studentkou druhého ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Pro seminární práci jsem si zvolila téma, které se týká komunikace mezi dospělými a dospívající mládeží.

Tento dotazník je určen pro dospělé ve věku 35 - 50 let, kteří jsou momentálně rodiče nebo pedagogové dětí ve věku 15 - 20 let .

Tímto vás prosím o vyplnění krátkého dotazníku, který mapuje danou problematiku Vaším pohledem. Informace, které uvedete budou anonymní.

Tyto informace budou sloužit pouze pro účely mé seminární práce. Děkuji. Jana Stodůlková.

Pokyny: Vyznačte prosím jednu z nabízených možností. Pokud vyplňujete ručně, zakřížkováním nebo zakroužkováním, pokud vyplňujete elektronicky, zvýrazněte, prosím, jednu z nabízených možností tučným písmem.

Pohlaví: žena muž

Věk:

Děti: mám 1 dítě, 2 děti, 3 a více dětí, zatím nemám děti

1. Jak komunikujete s dospívající mládeží (se svými dětmi)?:

a) dospívajícími komunikuji jako se sobě rovnými	vždy	často	zřídka	nikdy
b) dospívajícími komunikuji stále jako s malými dětmi	vždy	často	zřídka	nikdy
c) dospívajícími komunikuji autoritativně - jasně zadávám úkoly a očekávám jejich přesné plnění	vždy	často	zřídka	nikdy
d) komunikace je velmi špatná, oboustranně se jí vyhýbáte	vždy	často	zřídka	nikdy

2. Jdete příkladem mladistvým při komunikaci s ostatními dospělými?

- a) poučujete mládež o slušném vychování, a sami např. nadáváte při řízení vozidla či se hádáte při stolování
- b) dáváte si pozor na vyjadřování před mladistvými
- c) chováte se vždy přirozeně bez ohledu na publikum

3. Jak Vám dávají dospívající najevo, že Vás mají rádi?

a) verbálně – řeknou Vám to	vždy	často	zřídka	nikdy
b) neverbálně – objetí, polibek na tvář..	vždy	často	zřídka	nikdy
c) city nedávají najevo	vždy	často	zřídka	nikdy

4. Jak dáváte dospívajícím najevo, že je máte rádi?

a) verbálně – řeknete jim to	vždy	často	zřídka	nikdy
b) neverbálně – objetí, polibek na tvář..	vždy	často	zřídka	nikdy
c) nedáváte své city najevo	vždy	často	zřídka	nikdy

5. Myslíte si, že mladistvým předáváte správný model komunikace s ostatními lidmi?

- a) ano, diskuze vedeme konstruktivně s přihlédnutím k názoru všech
- b) ano, mladiství mají možnost se vyjádřit, ale rozhodnutí je na dospělých
- c) nejste si jistí, s mládeží se Vám komunikuje špatně
- d) ne, chtěli byste, aby dospívající v budoucnu mezi sebou komunikovali jinak než vy

6. Hovoří s Vámi mladiství otevřeně?

- a) ano, bez problémů se Vám svěřují se svými radostmi i strastmi
- b) ano, ale jen o běžných a vám již známých věcech
- c) výjimečně, pokud mají nějaký prožitek příliš silný
- d) ne, mladiství se Vám nesvěřují

7. Narušujete soukromí dospívajících?

- a) občas se podívám do zásuvek stolu či do mobilního telefonu
- b) bod a) nepovažujete za narušování soukromí dospívajících
- c) nenarušujete, uznáváte, že každý potřebuje svou soukromou zónu

8. Používáte v komunikaci s mládeží vulgární výrazy?

- a) ne, jste proti jejich používání kdykoliv
- b) ne, před mládeží se snažíte dávat si pozor
- c) občas Vám nějaké ostřejší slovo „ujede“
- d) vulgární slova považujete za součást běžného slovníku

9. Kladete jasné hranice při komunikaci s dospívajícími?

- a) ano, nesnášíte např. „skákání do řeči“, vyprošujete si slušný tón
- b) jasné hranice nejsou dány, ale očekáváte přirozené uznání Vaší autority
- c) nezáleží Vám na tom, a jakém tónu komunikace probíhá

10. Jak byste srovnali komunikaci mezi Vámi a mladistvými a komunikaci mezi Vámi, když jste sami byli dospívající, a Vašimi rodiči a jinými dospělými?

- a) při komunikaci s dospívajícími používám podobný vzor, jakým dospělý komunikovali dříve se mnou
- b) komunikace s dospívající mládeží je nyní podstatně jednodušší a otevřenější
- c) snažíte se vyhnout zvyklostem z minulosti a používáte svůj vlastní styl při komunikaci
- d) komunikace s mládeží je nyní obtížnější, dospívající více „utíkají“ do svého světa internetu, mobilních telefonů, videoher aj.

11. Volné vyjádření. Na co byste rádi odpověděli, co v dotazníku nebylo?

Uveďte, prosím, další Vaše postřehy v komunikaci s mládeží:

.....
.....